

Обшалов С.В.

кандидат юридичних наук, доцент
декан факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗМІ У ПОПЕРЕДЖЕННІ ТА РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ

Науковцями вже широко розглядаються питання щодо якісного покращення проведення організаційних, оперативно-розшукових та інших заходів і слідчих дій з виявлення та розслідування злочинів, забезпечення можливості їх ефективного використання у кримінальному судочинстві. Досягненню позитивних результатів у цьому буде сприяти використання в повній мірі можливостей оперативних підрозділів, в тому числі, на стадії виявлення, фіксації та документування злочинної діяльності осіб. На нашу думку, можливість ефективного використання зазначених положень у діяльності оперативних та слідчих підрозділів може бути забезпечена тільки за умови морального сприйняття їх населенням, законодавчого та організаційного регулювання на рівні КПК та Закону «Про ОРД», норми яких вкрай необхідно впорядкувати один до одного.

Оперативні підрозділи завжди стоять захисті прав і свобод громадян та виконують завдання по попередженню й розкриттю злочинів. Їхнє виконання усе більше ускладнюється на сучасному етапі розвитку суспільства у зв'язку з тим, що злочинність здобуває усе більше організовані й тверді форми. Для захисту прав і законних інтересів громадян подальший розвиток теорії й практики оперативно-розшукової діяльності, як основу попередження й розкриття злочинів, повинен бути спрямованим на підвищення професійного рівня співробітників оперативних підрозділів, удосконалення їхньої морально-психологічної підготовки, а також навчання особового складу вмінням і навичкам виконання завдань у нових соціальних умовах.

Теоретичними розробками використання психологічних знань при попередженні та розкритті злочинів в різні роки займалися: О.І. Алексєєв, О.М. Бандурка, О.Ф. Возний, Д.В. Гребельський, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондрацьєв, О.Г. Лекарь, В.О. Черепанов, В.І. Черненілов, Ю.В. Чуфаровський та ін.

Значна частина злочинів попереджається та розкривається завдяки допомогі населення. Разом з тим, у сучасному суспільстві співробітництво громадянина із правоохоронними органами може викликати осуд з позицій побутової моралі. Незважаючи на розуміння необхідності допомоги, конкретні випадки взаємодії з органами внутрішніх справ, частиною населення сприймається негативно. Кількісний і якісний рівень попередження й розк-

риття злочинів прямо залежить від розуміння населення необхідності взаємодії із правоохоронними органами. Велику роль у формуванні світогляду населення відіграють засоби масової інформації. Особливо це стосується телебачення, радіомовлення та інтернету. На нашу думку, належний рівень забезпечення зазначеної взаємодії може бути досягнутий шляхом розробки й введення програми роботи з населенням, яку структурно можна поділити на чотири послідовних і взаємозалежних етапи.

1. При постійній роботі співробітників оперативних підрозділів з населенням, по телебаченню й у пресі необхідно доводити інформацію, яка позитивно характеризує роботу правоохоронних органів, що показує їхню дійсну значимість у попередженні та розкритті злочинів.

2. Для досягнення більш ефективного позитивного впливу на психологічне сприйняття громадян, після доведення зазначеної інформації, необхідно прогнозувати населенню негативні наслідки, що виникають у випадку здійснення злочину, при цьому наголошуючи на конкретні категорії громадян (по регіону проживання, галузі праці). Відбувається зіставлення у психіці людини наслідків злочину у відношенні до себе, членів родини, друзів, знайомих. Розглянутий вплив буде сприяти більше правильному й швидкому розумінню конкретною особою негативу злочину.

3. Звертання до громадян із проханням про допомогу в попередженні або розкритті конкретного злочину. На наш погляд, спочатку необхідно наголошувати на резонансні тяжкі корисливо-насильницькі злочини, які в даний історичний період викликають у населення найбільш негативне відношення. Звернення повинне містити пропозиції з конкретними діями громадянина: 1). Бути обережним у певних місцях і в певний час доби, приділяти увагу дітям і родичами, спрямоване на запобігання від злочинного посягання; 2). Звертати увагу на незнайомих осіб, нових сусідів, поведження яких викликає підозру або має девіантний характер; 3). Повідомляти інформацію за наданими телефонами; доводити інформацію іншим, зручним для громадянина способом (Інтернет, лист, конфіденційна зустріч із оперативним працівником).

4. Незалежно від результатів (на початку програми може бути низька активність громадян), населенню обов'язково повинна доводитись інформація про те, що, завдяки саме їхньої допомоги (при необхідності можливе акцентування уваги на нерозголошенні, кого саме або навпаки) злочин розкритий, злочинець затриманий, що надалі виключає можливість вчинення ним злочинів. Роз'яснюються позитивні сторони розкриття конкретного злочину й попередження аналогічних інших.

Психологічне забезпечення попередження й розкриття злочинів може бути представлено, у вигляді комплексу заходів щодо використання спеціальних психологічних пізнань в оперативно-розшуковій діяльності, які плануються й систематично реалізуються працівниками оперативних підрозділів, залученими фахівцями відносно осіб, подій та фактів, які представляють оперативний інтерес або мають відношення до кримінального судочинства.

Постійне спілкування з населенням, спрямоване на попередження й розкриття злочинів, здебільшого здійснюють працівники оперативних і слідчих підрозділів. Саме тому конче потрібно придбання ними відповідних психологічних знань і комунікативних якостей, для їхнього подальшого розвитку й використання в процесі спілкування. Більшою мірою застосування психологічних знань може бути використане в роботі з особами, які, згідно статті 8 Закону України "Про оперативно пошукову діяльність", залучаються до розкриття злочину.

Об'єктивне психологічне знання, розроблене психологічною наукою, лише тоді стає інструментом виконання завдань кримінального судочинства, коли воно застосовується на практиці з метою попередження, розкриття й розслідування злочинів, судового розгляду кримінальних справ, пізнання окремих кримінально-правових, не процесуальних і процесуальних явищ та фактів. Це дозволяє оперативному працівникові пізнати обставини, що мають психологічну природу: непатологічні особливості психіки підозрюваного, потерпілого, свідка, що є важливими для прийняття правильного рішення по оперативно-розшуковій справі або справі кримінального провадження.

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. - К., 1997.

2. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність". - 1992.

3. Кондратьєв Я.Ю. Психологічне забезпечення діяльності оперативних підрозділів МВС України: Монографія / Україна, МВС, НАВСУ. - К., 1999. С.31.

4. Юридична психологія. Підручник / Під заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва. - К., 1999.

Одарченко М.С.

аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Діяльність підрозділів Національної поліції України базується, перш за все, на забезпеченні гарантій законності такої діяльності. Вказане обумовлено тим, що правоохоронні органи не «всевладні», а обмежені законодавчими рамками. Так, Конституцією України та Законами України визначені основи правового статусу всіх учасників правоохоронної діяльності, їх повноваження та обов'язки. Тобто, сучасний стан правоохоронної діяльності, зокрема підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України, неможливо уявити без чіткого законодавчого визначення прав і обов'язків всіх учасників оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу, які ґрунтуються на принципах свободи, рівності, і мають універсальний характер. Однак,